

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrť leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 31. julija 1896.

Politiški oddelek.

Razmere v Trstu.

Pred štiridesetimi leti je bilo v Trstu še nad polovico Slovencev in le dobro tretjino Italijanov. Okolica je tedaj bila še čisto slovenska. Dandanes je pa v Trstu jedna petina prebivalstva še slovenska, dočim so tri četrťine italijanske. Okolica pa tudi zgublja svoj slovenski značaj, tako, da se Italijani nadejajo, da pri prihodnjih mestnih volitvah že pridobe nekaj ali pa celo vse mandate v tržaškej okolici.

Da italijanstvo v Trstu tako napreduje, to je delo raznih avstrijskih vlad. Posebno sta pa namestnika Depretis in Rinaldini z največjo gorečnostjo podpirala poitalijančevanje. Dočim se je v Trstu poskrbelo celo za nemško ljudsko šolo, Slovenci še danes nimajo nobene mestne ali državne ljudske šole v Trstu, da si bode kmalu trideset let, kar imamo državne osnovne zakone in občno šolsko dolžnost. Za Trst dosedaj ne velja še določilo osnovnih zakonov, da se morajo dati vsakemu narodu sredstva, da se izobražuje v svojem maternem jeziku in da se nikdo ne sme siliti, da bi se učil drugzega deželnega jezika.

Že deset let traje v Trstu boj za slovensko šolo. Oblastva so vse mogoče storila, da se osnova slovenske ljudske šole prepreči. Sedaj dotična stvar leži nerešena pri ministerstvu, oziroma ministerska rešitev pri namestništvu. Oblastva vedo, da bi morala šolo osnovati, ako Slovenci pojdemo s svojo prošnjo pred upravno sodišče, zato pa delajo na vse kriplje na to, da stvar tako daleč ne pride, da bi moglo upravno sodišče o njej soditi.

Dolgo let so vsi slovenski otroci hodili v italijanske mestne ali pa nemško šolo in ni torej čuda, če je poitalijančevanje napredovalo. Le zadnja leta se je v tem nekoliko na bolje obrnilo, ker je osnovala „Družba sv. Cirila in Metoda“ svojo ljudsko šolo v Trstu. Slovenci se moramo v Trstu sami skrbeti za šole, dočim država za

malobrojne tržaške Nemce sama vzdržuje nemške šole. Nič bolje, kakor v šolskem se ne godi Slovencem v Trstu v drugih ozirih. Magistrat se odločno brani slovenskega uradovanja in v tem oziru se niti ne brigā za ministerske ukaze. To pa ne zaradi tega, da bi gospodje pri magistratu morda imeli tak pogum, temveč ustavljajo se jedino zaradi tega, ker vedno najdejo dobrega zagovornika in zaščitnika pri namestništvu in torej vedo, da se jim ničesa ne zgodi, naj še tako teptajo z nogami določbe državnih osnovnih zakonov. Pa vsaj državni uradi magistratu ne dajo najboljšega vzgleda. Treba je zahtevati in prositi, predno dobiš od državnih uradov kak slovenski spis. Na pošti nimajo slovenskih tiskovin niti pri rokah. Če zahtevaš slovenski receptis, morajo prebrskati vse predalnike, predno ti postrežejo. In se pri tem uradniki jeze nad teboj.

Bližajo se v Trstu nove volitve za deželni oziroma mestni zbor. Vladni pristaši in pa iredentovci so že sklenili zvezo proti Slovencem, da izbacnejo poslednjega Slovenca iz mestnega zbora. Govori se celo, da je duševni oče te zveze namestnik vitez Rinaldini sam, ki bi rad na Dunaju pokazal, da Slovenci v tržaškem ozemlju nič več ne žive, da so torej vse slovenske zahteve glede Trsta in okolice povse neopravičene, ker narod sam je najbolje zadovoljen s sedanjim stanjem in le želi, da se prej poitalijanči.

Tako postopanje mestnih in državnih oblastev pa ni le v škodo slovenstvu, temveč je v škodo Avstriji sami. Mej tržaškimi Italijani bi zastoj iskal avstrijskega mišljenja. Celó možje, pri katerih bi človek že zaradi njih poklica pričakoval vsaj iskrico avstrijskega domoljuba, že večkrat škilijo tja čez mejo. Tržaški italijanski listi skoro brez izjeme vse obširneje poročajo o zadevah italijanskega dvora, kakor pa o zadevah avstrijskega. Iz vsega se da posneti, da prav za prav Italijo zmatrajo za svojo domovino. Najzagrizenejši iredentovci so potujčeni Slovani — renegatje.

Govori se, da se je vitezu Rinaldiniju posrečilo pregovoriti, da se udeleže prihodnjih državnozbornih vo-

litev, celo tiste, kateri se jih dosedaj niso udeleževali, ker so se držali načela, da bi Trst moral biti zastopan v zbornici v Rimu ne pa na Dunaju in so zmatrali poslanca Imbrianija v Rimu za svojega zastopnika v italijanski zbornici. Vitez Rinaldini bode pač na Dunaju se s tem ponašal, da je te kroge pridobil za avstrijstvo.

Kdor razmere dobro pozna, bode pač vedel, da se ti iredentovci niso še preobrnil v dobre Avstrijce, temveč se bodo volitve le zaradi tega udeležili, da pokažejo, da so proti Slovincem vsi Italijani složni. Seveda zlasti v tržaški okolici vsi pridejo na volišče, da iztrgajo Slovincem jedini državnozbornski mandat, ko ga imajo na Tržaškem. V ta namen je tudi Rinaldini se dogovarjal z iredentovskimi življi. Da tako postopanje ni v prid naši državi, je gotovo. Priti utegne čas, da bodo avstrijski državniki še obžalovali sedanje postopanje v tržaškem Primorju, a tedaj bode že prepozno. Slovincem ne bode več, da bi se nanje opirali. Pri taci razmerah je lahko umljivo, zakaj da je poslanec Spinčić pri občnem zboru „Edinosti“ imenoval neke kroge v Trstu izdajalce krone in izrekel proti vladnemu komisarju željo, da te besede izvedo na Najvišjem mestu.

Politični pregled.

Slovenska šola v Gorici. — Naposled se je mesto le odločilo, da preskrbi za slovensko šolo poslopje v mestu. To se je pa še le zgodilo, ko je vlada zapretila, da sicer sama preskrbi poslopje na mestne stroške. Mestni očetje so se pa zopet odločili za neko opuščeno vojašnico na kraju mesta, ki zopet ni za tako šolo, v katero hodi 400 otrok. Slovenci se bodo zopet upirali proti temu, da bi se za slovensko šolo uporabilo tako poslopje na neugodnem kraju. Torej boj za slovensko šolo v Gorici še ne bode kmalu končan. Italijani bi radi s tem, da slovensko šolo spravijo v staro poslopje daleč od sredine mesta, pripravili slovenske stariše, da bi pošiljali svoje otroke v mestne italijanske šole. Ko bi bila slovenska ljudska šola slabo obiskana, bi jo pa opustili. Ta njih nakana se pa jim ne posreči.

Češke šole na Dunaju. — Krščanski socialisti so pokazali, da v narodnih ozirih niso za las pravičnejši od nemških nacionalcev, in da smo prav imeli, ko smo o svojem času trdili, da je na Dunaju zmagal nemški nacionalizem. Kdor dela v narodnih ozirih količkaj razlike mej nemškimi nacionalci in krščanskimi socialisti, ta ljudi slepi. Na Dunaju biva po uradnih podatkih 75.000 Čehov, v resnici jih je pa mnogo več. Ti Čehi plačujejo na Dunaju direktne in indirektno davke, gostaščino in občinske priklade in le pravično bi bilo, da bi se dunajska občina nanje ozirala. Liberalci, dokler so bili na krmilu, niso hoteli osnovati nobene češke šole in tudi zasebni češki šoli dovoliti nobene podpore. Krščanski socialisti so pa sedaj stopili v stopinje svojih liberalnih prednikov, in prošnja za podporo češki šoli se je kar zavrnila. S takim ravnanjem si pač krščanski socialisti ne bodo pridobili simpatij avstrijskih Slovanov.

Avstro-ogerska pogodba. — Ogrji bi zopet radi Avstrijo osleparili pri pogodbi. Posrečilo se je jim, da so pri pogajanjih z avstrijsko vlado dosegli nekatere jako ugodne določbe glede trgovske in carinske pogodbe. Avstrijska vlada je pa ogerski odjenjala pri pogajanjih jedino zaradi tega, ker se je nadejala, da bodo Ogrji potem glede doneska k skupnim državnim stroškom rajše kaj odjenjali od svojega stališča. Ma-

djari pa sedaj hočejo, da se naj carinska in trgovska pogodba rešita še letos v parlamentu, drugi deli avstro-ogerske pogodbe naj se pa odlože za drugo leto. Madjari si mislijo, ko bomo imeli zagotovljene nam ugodnosti v trgovski in carinski pogodbi, bomo tudi lahko v drugih stvareh se odločneje postavili, ker se nam več ne bode moglo vzeti, kar se je že dalo.

Razpuščeni deželni zbori. — Deželni zbori dolenjeavstrijski, koroški, šleški in štajerski so razpuščeni in je pričakovati, da se v kratkem razpišejo nove volitve. Na Dolenjem Avstrijskem se bodo volitve vršile tudi v kmetskih občinah brez volilnih mož. Če se v tej deželi ta način volitve dobro obnese, se tudi v drugih deželah vlada ne bode mogla dolgo ustavljati vpeljavi neposrednih volitev, če tudi jej niso nič kaj po volji. Na Štajerskem in Koroškem je že živahna volilna agitacija. Dosedanji slovenski štajerski poslanci župnik dr. Lipold, deželne sodnije svetnik Jerman, beležnik dr. Radey in odvetnik dr. Jurtela ne bodo več kandidovali. Namesto dr. Lipolda v šoštanjskem volilnem okraju, kandiduje nečak državnega poslanca Mihe Vošnjaka, g. Ivan Vošnjak. Kdo bode kandidoval namesto Jermana i. dr., še ni določeno. Slovenci mislijo tudi v mestih poskusiti svojo srečo in če bodo srečo imeli, utegnejo zmagati v celjski mestni skupini, v kateri Nemci vedno bolj zgubljuje zaupanje. Na Koroškem se letos udeležijo deželnozbornskih volitev tudi nemški konservativci in bodo najbrž zmagali v nekaterih volilnih okrajih. Na Štajerskem pa nemški nacionalci hočejo s tem izpodriniti liberalce, da si skušajo pridobiti duhovščino na svojo stran. V mestih tudi utegnejo duhovniki podpirati nemške nacionalce, na deželi jih pa ne bodo, ker je upanje, da skoro povsod zmagajo s konservativnim kandidatom. V dolenjeavstrijskem deželnem zboru zgube liberalci večino. Novi deželni zbor bode imel protisemitsko večino. Liberalci bodo zmagali najbrž samo v veleposestvu in dunajski trgovski zbornici. Po vseh mestih so že ob popolno veljavo. V nekaterih okrajih dunajskih niti kandidatov ne postavijo.

Nemčija. — Znano je, kako se nemška vlada na željo cesarjevo trudi zatreti socializem. Kjer le more, izda naredbo, ki je v škodo prostemu gibanju socializma. V kljub temu se pa socializem vedno bujnejše razvija, znamenje, da državna uprava ni zmožna sama zadovoljiti delavskega stanu. Iz strahu pred socializmom je sedaj še vojaška uprava izdala stroge ukaze vojakom, ki so naperjeni proti socialistom. Prepoveduje se najmanjše simpatizovanje s socialisti, vojak se ne sme udeleževati socialističnih veselice in shodov, se naročati na časopise, nabirati denar v socialistične namene itd. Daleč je že prišlo v Nemčiji, ko morajo socializem že iz vojske trebiti. Skrbeli bi naj bili pravočasno drugim a pravim potom za to. Sedaj je brž ko ne prepozno.

Kreta. — Položaj na Kreti postaja vedno resnejši in čedalje bolj se vidi, da Turčija ni zmožna narediti miru. Turški vojaki, mesto da bi mirili, napadajo kristjane. Poslednji zahtevajo izvedbo reform na Kreti, mohamedanci pa se temu odločno upirajo vedoč, da bi bilo potem njih samooblastnega gospodarjenja konec. Velevlasti zadnji čas močno pritiskajo na Turčijo, da naredi mir na Kreti. Posebno Rusija je zadnje dni prav resno besedo spregovorila, češ, da moritvi kristjanov mora biti konec na Kreti. Ta izjava Rusije je pomenljiva, posebno če se pomisli, da je pri vseh zadnjih homatijah stala Rusija na strani Turčije. Razmere na Kreti so pač morale prikupeti do vrhunca, da je Rusija naenkrat nastopila proti Turčiji. Na Kreti sami se ponavljajo vedno poboji in krvavi nemiri. Konzuli velevlasti so ukrenili vse potrebno, da se varujejo njih podložniki. Posebno avstrijski konzul nastopa precej resno proti turškim rogoviležem. Ko bi fanatični mohamedanci odjenjali od šuntanja proti kristjanom, bi bil kmalu mir, a ti podpirani iz Carigrada vstrajajo v hujskanju napram kristjanom, ki hočejo miru in redu na otoku. Turčija misli še vedno s silo ukrotiti puntarje. Toda to ne bo šlo, kajti ti so